

Erdődy Miklóssal, mint Keglevich Péter egykorú naplójában (»Magy. Tört. Tár« XIII. köt.) olvasható, 1653. február 19-kén ment végbe Pozsonyban.

HG ODESCALCHI ARTHÚR.

— Az erdélyi kir. főkormányzséki levéltár közigazgatási és tudományi értéke. E nagybecsű történelmi szakközlöny f. évi II. füzetében a 145—146 lapon, az »Államlevéltár ügyállását« illető tudósítás rendén, az erdélyi kir. főkormányzséki levéltárról ez van írva :

»A kilencz-tizedrészen haszontalan lomból álló erdélyi főkormányzséki levéltár fölszállítására előirányzott 20,000 frtot . . . sajnos tájékozatlanság folytán megszavazta (t. i. a képviselőház), az államlevéltár életbeléptetése ügyét ellenben . . . évekre elodázta. . . Ez sárba dobott pénz ; mert ha a roppant tömegű lomot csakugyan felhurcolják, mitsem nyer a tudomány és közművelődés ügye vele ; ha pedig előbb szakértők által (de ilyen Kolozsvárott egy-kettő ha van) scartíroztatják : erre 5—6000 frt is elég, s a többiből a Horváth Mihály által ajánlott szervezési költségeket lehetett volna fődni«

E felfogás ellenében tartozásomnak ismerem, mint ama levéltárnak évtizedek óta ismerője, nyolczadik év óta igazgatója, erről a tárgyról egy-két szót itt e szakközlönyben — t. szerkesztő úr engedelmét kérve és remélve — kiadni.

E levéltár közigazgatási és tudományi, tehát közművelődési értéke, főbb tartalmának egyszerű felsorolásából azonnal kitűnik. Közlök tehát erről némely részleteket. De határozottan kijelentem előre is, s ezt elvitatlanul álló igazságnak itélem, hogy egy országos levéltár értékét nem egyoldalulag a tudomány és közművelődés ügye által ebből nyerhető haszon mennyisége adja meg. Ez csak egyik főérdek ; de ezzel teljesen egyenlő súlyú másik szintén főérdek a közigazgatásé és az illető ország fejedelmének és honpolgárainak birtokjogi magánérdeke. A kettő egy testvér, párhuzamos méltatás illeti meg mindkettőt. Egyiket sem áldozhatni föl a másnak, amazt nem mellőzhetni ezért, s megfordítva. Sőt nem átalлом kimondani, hogy egy egyenesen közkormányzati célra alkotott százados levéltárnál, minő a mienk, épen [a közigazgatási érdek az első és főbb, a tudományi és közművelődési a második. *)

*) Ez az 1848. utáni korra nézve ma még állhat : de az azelőtti kor már tisztán a történelemé lévén, ott minden korábbi iromány meg-

Már most a tartalomról szölok.

Először, e levéltárban van az úgynevezett Cista Diplomatica, Erdélynek 1690-től kezdve 1867-ig terjedő időközű állam-szerződésai, a fejedelmi békekötések, levelezések, az ország közigazgatását szervező alaprendeletek, királyi leiratok, a római catholicus hitvallás követőinek eredeti alapítványlevelei, országos alapítványok alapok iratai, eredeti törvényezikkek, királyi eskük, biztosító hitlevelek, stb. stb. (Kár, hogy csak 1690-től kezdve! Szerk.)

Másodszor, ott vannak Erdély országgyűléseinek, központi fő-kormányzatának, a vármegyék és székek s vidékek közgyűléseinek szinte kétszázados eredeti jegyzőkönyvei, a főkormányzók múlt századbéli úgynevezett királyi könyvei (Liber Regius), a Homagiale Instrumentumok nagy gyűjteménye, az összes erdélyi városok és szabad községek kiváltságainak és statutumainak vaskos kötetei, mindenféle egyesületek szervezete és alapszabályai, a kolozsmonostori convent és gyula-fejérvári káptalan levéltára transsumptumai, a közkormányzati, közoktatás- és köznevelésügyi, úgy ipar- és kereskedelemügyi rendszabályzatok nagybecsű és sokkötetes gyűjteménye, egy értékes közigazgatási könyvtár, minek díszes büszkesége a levéltárigazgatói publico-politikai betűsoros és 25 kötetes nagy gyűjtemény és a szintén 12 kötetre menő Collectia Historica című gyűjtemény, melyeknek segélyével az erdélyi kormányzók levéltára igazgatója képes bárminő (?) — az ország múltjában gyökerező — kérdésben, akár országgyűlésnek, akár a kormánynak kimerítő felvilágosítást és munkálatot előterjeszteni, ha dologismerettel bír, igen rövid idő alatt. *)

Ezek mind igen drága kincsei Erdélynek, s az igazgatói szép, nagy szobát egészen betöltik.

Harmadszor, ott van az erdélyi koronájának, úgynevezett Pura Fiscalitások ügyiratszekrénye: Déva, Szamos-Újvár, Gyula, Fogaras, Görgény, Zalatna, Vajda-Hunyad és több uradalnak, Parajd,

ítélésénél csak is a tudomány szempontja a helyes criterion, nem a közigazgatásé, melynek szálai a változott idők folytán már csak ritkán nyúlnak vissza 1848 előttre. A birtokviszonyok öre pedig már a telekkönyv.

Szerk.

*) Melyik évtől kezdve? ez a főkérdés, és közzé erre nem felel; mi úgy tudjuk, hogy mindezek nagyon új iratok.

Szerk.

Maros-Újvár, Dézs, Kolozs, Torda sóbányák stb. stb., — mint országfejedelmi, úgynevezett fiscusi birtokok jogi természetét, rendeltetését s múlt történetét illctő productionale forum-i ügyiratok. *)

N e g y e d s z e r, ott vannak nyolez szekrényben a productionale forum itéletei a nemességbehizonyítási ügyekben, a Systematica Deputatiók nagyfontosságú eredeti munkálatai 1790-től 1848-ig, az erdélyi összes czéhek régi szabályainak nagy gyűjteménye, a levéltári s artírozások jegyzékei, II. József császár rendeleteiek teljes gyűjteménye, az igazgató által külön zár alatt tartatni kellő, az egész ország minden testületét s törvényhatóságát illető kötelevek, szerződések, pénzértékű iratok, meghalt ügyvédektől hátramaradt magánfelek peres iratai, az igazgatók által készült nagy összevent betűsoros és tárgyankénti indexek, stb.

Ezek egy t'gas nagy szobát töltenek be egészen. Mind becsesek, mind fontosak a közigazgatásra, köz- és magánjogra, szintűgy a tudományra és művelődésre nézve is. (Nagyon új dolgok! **S z e r k.**)

Ö t ö d s z ö r, ott vannak 1771-en kezdve a bécsi erdélyi udvari korlátnoktságtól kiadott királyi leiratok és udvari rendeletek s azok mellékletei nagy gyűjteménye, közel 100 vaskos jegyzőkönyvbe foglalva, tárgymutatóval; az erdélyi kir. főkörmányszék elnöki egész levéltára, az országgyűlési külön levéltár nagy szekrénye, az 1848—49-ki szabadságharez megmentett erdélyi levéltára (?); ideszámítandó az ú. n. couvolutumok gyűjteménye egy másik szobából: azok a mellékletek, melyek a rendes ügyiratok mellől kiszedve s tárgyak szerint csoportosítva, jegyzékkel és tárgymutatóval felkészítve, az igazgatót képessé teszik arra, hogy a legfontosabb ügyben is egy pár nap vagy hét alatt — a honnan felvilágosítást kérnek — tudósítást tehessen.

Ezek is egy nagy szobát töltenek be, s fölötte becsesek ránk erdélyiekre nézve. (Csak kár, hogy ezek is mind nagyon mostaniak, s 1771-en, és nem legalább is 1571-en kezdődnek. **S z e r k.**)

H a t o d s z o r, az 1701-en kezdődő jegyzőkönyvek, tárgymutatók, keresési segédkönyvek egy nagy szobát töltenek be. Becsesek s fontosak annak, a ki a levéltárt használni akarja.

*) Az éveket közlő ismét elhallgatja. Mindezen stb. uradalmak régiebb irományai ugyanis más levéltárakban léteznek; a mi a főkörmányszéki archivumban van, mindaz nagyon új, és legtöbbsnyire csak kezelési acta, vagy másolat.

Hetedszer, ott van a publico-politikai főlevéltár 1701-en kezdve 1872 october 1-ig; nyolcz szobát foglal el. Ebben Erdély 2.000,000 lakójának 172 évi élete, kormányoztatása, birtokjogi állapota, egyházi, katonai és polgári viszonyainak a legfőbb hazai kormányhatóságtól való elítéltetése, továbbá földművelési, ipari, kereskedelmi, oktatás- és nevelésügyi, végre nemesi, polgári és jobbágyviszonyai mintegy Camera Obscurá-ban vannak letéve, szakavatottaknak könnyen átláthatólag. Míg Erdély birtokviszonyai rendeztetnek, s azután is, ha tabula rasa-vá nem lesz múltja: e levéltár megbecsülhetetlen értékkel birand minden erdélyi előtt. *)

Nyolczadszor, a Törvényes Levéltár-rész is (Archivum Judiciale) kiváló fontosságú a magán birtokjogot illetőleg, az abban letéve levő tömérdek conscriptió, osztálylevél, transmissio, ügyvédi jegyzőkönyvek s magánbizonyítékok nagy számánál fogva, a mit egy szobára ismét lehet számítani.

Ezen 13 szobában elhelyezett, szervileg egybekapcsolt, az ország-rész minden érdekei érzékeny kára nélkül meg nem csonkítható levéltár részei teszik az úgynevezett erdélyi kir. főkormány-széki publico-politikai főlevéltárt. Kiválasztani lehet ebből is — az bizonyos — nem értékes, sőt épen haszontalan iratokat is. De hogy egy 172 éven át többé-kevésbé önálló ország köz- és magánjogi, köz-kormányzati s törvénykezésügyi levéltárának kilencz-tized része haszontalan lom, s annak a kormány székhelyére szállítására fordított pénz sárba van dobva: meggyőződésem szerint mondani nem lehet a nélkül, hogy az illető országrész fiainak szívében ez fájdalomérzést ne költsön.**)

A milyen ország voltunk s lehetünk, olyan volt törvényhozásunk, közigazgatásunk s igazságszolgáltatásunk; de — és ez a fő — voltunk, léteztünk, s egész életünk összes közemlékeit e levéltár őrzi; a mit műveltünk, a hogy kormányoztuk magunkat s a hogy a társadalom céljait elérni birtuk: mind ennek tanúbizonyosságait ide tették le, ide gyűjtötték össze elődeink. Előttünk ez drága, féltett kincs, mi sze-

*) E 8 szoba tartalmából a mi becses, bizonyosan egy szobácskában elférne. Ismerjük az ilyen acták természetét!

Szerk.

**) A tudomány terén nem szabad érzékenykedni. S hogy Erdély a múlt században nem különb ország volt: az idők csapása, és Austria büne, — nem az övé.

Szerk.

retjük s becsüljük, értékét ismerjük, hasznait minden nap, minden ügyünkben látjuk. Engedtessek meg nekünk e benső ragaszkodás, kérünk párányi elnézést múltunk e szent hagyománya iránt ! *)

Vannak, igenis vannak e főlevéltárhoz Erdély közigazgatási fő-kormányának eredeti szervezésekor hozzácsatolt mellékes levéltári részei, a melyek iratai részint különböző szellemű kormányférfiak használása s ide-oda költöztetés miatt elapadtak, megfélelegesítették, a változott idő és intézmények által fölslegessé tétettek ; ilyen például: a tartományi főszámvevőség még létező levéltármaradéka, a tartományi főbiztosság, építészeti igazgatóság elrongyolt, megcsönkített levéltárai, az abszolút korszak (1849—1860.) alatti cs. kir. helytartósági utlevéltársági levéltár, melyek 5—6 szobát töltenek be, s a melyeket scartírozás által csekélyre apaszthatni. De én azt hiszem, ezt czélszerűen csak a kormányzás központján lehet és kell végrehajtani: nem most rögtön, nem is könnyed, sietkező, egyoldalú irányban vezetett munkával, hanem egyelőre ezeket is, — akármilyen korúak — felvitetvén nem fényes, nem nagyértékű lakrészekbe: folyosókra kell elhelyezni, s a scartírozást majd idő töltével, komoly lelkiületű, tudományos képzettséggel közigazgatási érzéket párosító, s mind az anyaország, mind Erdély múltjára és érdekeire egyenlő figyelemmel levő egyénekkel végrehajtani. (Csak legyenek, lennének ilyenek ! Szerk.) JAKAB ELEK.

— Régi magyar községi és czéhpecsétek. A szatmári béke ideje előtti magyar köriratú községpecsétek számát t. tagtársaink érdekeltsége folytán ismét kettővel, azaz 153-ról — az ó-barsi uradalmi pecsétet is (»Századok« 1873. 183. l.) ideértve — 155-re szaporítjuk, s ezenkívül két régi magyar czéhpecsétet is nyílik alkalom ismeretüink.

T. Waiger János lévai földbirtokos úr, Nagy-Sáró Bars megyei község eddig nem ismertett, különben — mint látszik —

*) Tiszteljük ezen individualis érzelmeket ; de hogy a magyar kir. kamara i levéltár roppant régiségű és kimerhetlen becsű okmánykincseinek rendszeres föllállítása, az itteni hely betöltése által ezen újkori burocraticus acták tömegének Budára hurczolása által a tudomány kárára még vagy félszázadig lehetetlenné tétessék: azt a művelődés egy barátja sem kívánhatja. És ezért szólaltunk mi föl, mert a kir. kamara levéltárához képest mindez — igen alárendelt értékű.

Szerk.

ma is ép és használatban lévő pecsétének lenyomatát volt szíves kezünkhez juttatni, mely miután felirata szerint még a XVI-ik század közepéről való: egyike a legrégebb magyar köriratú pecséteknek. Formájára nézve kerek, jó egy-hüvelyk átmérőjű, s meglehetősen kezdetleges metszésű. Középterén, melyet szalag szegélyez, fölül búzakéve, alatta csoroszlyás és talyigás eke, s ez alatt egy méh látható, jelölve hogy a községben a szántásvetésen kívül a méhtenyésztés is már akkoriban virágzott. Az elébb említett szalagon e körirat olvasható: NAGY * SARO * KOSSIGE * 1563. E számok újabbszerű alakjáról ítélve azonban úgy látszik, hogy e pecsét az eredeti régiről csak újítva van, s ez nem maga a régi, XVI-ik századi véset.

T. D o b y A n t a l ú r Tisza-Újlakról pedig a máramarosi öt koronavárosnak a magyar korona alatt egy pajzsban igen szépen egyesített díszes czimerét küldte be. E pecsét, mely 1701-ben készült, mai nap is használatban. Szív-pajzsát Técső czimere képezi, mely városnak 1608-iki külön pecsétét 1867-ben Nagy I v á n ismertette füzeteinkben. (423. l.) Az egyesített díszes pecsétet eredeti nagyságában tünteti

föl mellékelt rajzunk. Körirata ez: MARMAROSI · ÖT · PRIV. (privilegizált) COR· (korona) VAROSOK · SZIGETHI · HOSZ· UM. (Hosszúmező) TETSŐ·VISK·HUSZT· PEGSETIE. 1701. Megjegyzendő, hogy a pecséten az »öt« és »Técső« szavakban előforduló ö betűk fölött a kettős pont elég jól kivethető — azonban rajzunkon a metsző hibájából elmaradt.

Terjedelemre és formára e pecséttel egyenlő nagyságú azon két lévai régi czéhpecsét, melynek lenyomatát hasonlóképp fönttisztelt W a i g e r J á n o s tagtársunknak köszönhetjük. Ezek régebbike a lévai magyar vargáké, 1620-ból, ékes metszésű. Közepét karikákkal s szögekkel kifeszített marhabőr foglalja el, melynek szélei paizs-szélek formán czifrázva. A bőrön, mintegy vértén, egy dolgozó csizmadia alakja látható, a mint egy háromlábú szék fölött egy talpat faragesál görbe dikicsével; fölötte ezégerül egy régi szabású deli-csizma és egy czipő, vagyis régiesen »cipellős.« Ezek alatt jobbra egy csillag, s még alább a dolgozó székkel egy arányban valami gombos végű eszköz, tán a szokásos világitó üveggömb áll. A kifeszí-

tett bőr fölött fent két csillag s körülötte szalag, melyen — középen rózsával és egy-egy csillaggal elválasztva, — ezen főirat olvasható: * NAGI * LEVAI * CZISMAGIA * CHE * (czéh) PECZETEI * 1620 * E felíratos szalagot még díszes koszorú szegélyezi. A pecsét igen mélyen van metszve, úgy hogy nagyon kidomborodik; fogója vasból készült, ezt a sárga-réz talapzattal vagyis lemezzel összetartó cifra kapcsolata pedig vörös-rézből.

A második pecsét a lévai szabóké, s a kuruczvilág kellő közepéről, 1706-ból való. Ez is teljesen ép, s használatban nagyon; szintén kerekded, az előbbivel egyenlő nagyságú, és gondos metszésű. Közepén egy nagy nyitott olló, melynek szétnyílt ágai közé óriási gombostű furódik, alól pedig a posztót kimérő czirkalom látható. Balról téglázóvas, s jobbról valami monorú és erősen kidomborodó szabó-szerszám — mi nem tudjuk, micsoda? — áll. A mintegy gyöngygel fűzött szélű kőrszalagon e felírat: NAGI LEVAI SZABO CHE
PECSETE 1706.

Mindkét pecsét oly ékes metszésű, hogy bizonyára megérdemelje a rajzbeli közlést is a magyar czéh pecsétek facsimiléinek gyűjteményében, s ugyanazért megőrizzük e lenyomatokat jövőre.

Végül megjegyezzük, hogy Lévának itt kétszer is előforduló »Nagy« előneve ma már nem használtatik, mint pl. Győrnek még a múlt században sűrűen használt »Nagy-Győr« praedicatuma nem, — és hogy magának Léva városának még szintén fönnlévő 1604-iki pecsétje általunk már az 1868-ik évi folyamban (507. l.) volt ismertetve — rajzban is, — és azon alkalommal megjegyeztetett, hogy az ezen pecséten látható »N: Leva« stb. felírat, nem »Nemes-«, hanem »Nagy«-Lévát jelent: minfán hajdan a ma már összeolvadt Nagy- és Kis-Léva külön községeket képeznének. E magyarázatot igazolja a »Nagy« előnévnek a jelen két czéhpecséten való teljes kiírása.

Th. K.

— A Székely nemzet története megírása végott gyűjtött pályadíj-alap jelen állása. E történelmi szakközlöny idei januári 55. számú I. füzeté 75—76. lapjain a székely történeti pályadíj ügyében tett indítványomról szíves megemlékezés van közölve, s hangsúlyozva, hogy én biztatom a székely széleket az ügy hatóságilag felkarolására; de vigyázat van ajánlva, hogy crönket szét ne

forgácsoljuk, a főmunkához előkészület nélkül ne kezdjünk, ajtó stól a házba ne rohanjunk. A czikkíró nézete szerint mindenekelőtt a »Székely Oklevéltár« folytatását kell siettetnünk, s ha majd a *Code x Siculicus* be leend fejezve, a székely nemzet története méltó megírásához csak akkor lehet fogni, — másként a filius ante patrem mondat teljesül.

Köszönettel fogadtam e figyelmeztetést, s ellennézeteimet a »Pesti Napló« idei 38-ik számában elmondottam. Ezek sarkpontja az, hogy a két czél megfér egymás mellett, az Oklevéltár-nak és a pályadíjnak más közönsége van; míg a pályadíj-alap összegyűlés a munka készül: az Oklevéltár hátralevő kötetei megjelenhetnek; buzgólkodjunk mindkét czél érdekében; én adtam arra is, erre is, tegyenek hasonlót az ügy más barátai is; én viszem, folytatom erélylyel, melegen a pályadíj-gyűjtést, az Oklevéltár indítványozója és barátai mozdítsák elő annak ügyét, siessenek kiadásával, s pár év alatt készen lehetnek vele. Egyik czélt a másikért késleltetni nem kell. A verseny*) még elősegítője lesz a közös főczélnek, hogy a székely nemzet története mihamarább megírva legyen.

Hasonló szellemben, de más akadályokra mutatólag szólott ez indítványról a »Budapesti Közlöny« idei 39-ik számában is egy érdekelt, melyekre én felvilágosító észrevételeimet a »Közlöny« idei 42-ik számában mondottam el, a nélkül, hogy azon oldalról viszonzó válasz érkezett volna. E becses folyóirat jelen évi III-ik füzetében a 221 — 222-ik lapon ellenben újabb nyilatkozat jelent meg, melyet szíves köszönettel olvastam, s melyből láttam, hogy írója teljesen egyetért velem, csak azt ajánlja, hogy az Oklevéltár folytatásával is sietni kell, s a székelyföldi és magyarországi köz- és családi magánlevéltárakban alapos, nyomós kutatásokat tenni, a mire nagy fáradság és sok idő kívántatik; végül örömmel jegyzi meg, hogy a pályadíj-alapra ezer frtnál máris több gyűlt be.

Őszinte lélekkel köszönöm e rokonszenves nyilatkozatot, partolom az Oklevéltár kiadása siettetését, s úgy értesültem annak lelkes kezdeményezőjétől, gróf Lázár Miklós úrtól, hogy a II-ik kötetre a pénz elő van immár teremtve, Szabó Károly tisztelt barátunk is mun-

*) Mi tudományos vállalatoknál nem versenyt, — a mi rendesen elhamarkodással jár, — hanem tervszerű összműködést óhajtunk.

kájival mssze előrehaladt, s így biztos a remény, hogy nem sokára székely történet egy második hiteles adatforrással gazdagodik. Tehát élénk lendületet kapott ezen ügy is; de minden igaz honfi és tudománykedvelő szívet örömmel eltöltő arányban halad előre a pályadíj-gyűjtés is. Most midőn e sorokat írom, juttatott kezeim közé gróf Mikó Imre ő nagyméltósága e célra 100 drb aranya t, melynek tőzsdei értéke 513 frt lévén, ez összeggel a pályadíj-alap april 18-ki nyilvános közleményem szerint 2760 frt 68 krra növekedett. Bizonyos, hogy e fényes névnek hozzánk csatlakozása egész sorát vonandja maga után művelt és vagyonos honfitársainknak, s remélhető, hogy az alap még folyvást nő, annyival inkább, mivel most már mind az öt székely székben, az én biztatásomra is, de az eszme életrevalóságánál fogva is közlekedéssel foly a gyűjtés, néhol maga a főkirálybíró, más helyütt az alkirálybírák, sőt a bizottmányok is felkarolták s székeik minden körületében gyűjtést rendeztek, sőt a vármegyék és vidékek közül is Fogarashól, Hunyad vármegyéből már tetemesebb összeget kaptam, Alsó-Fehérvármegyébe most kértek aláírási ívet; remélem, a többi vármegyék is követik a szép példát. A pályadíj-alap összesége nem sokára tiszteletet érdemlő magasságra emelkedik, s akkor majd értekezletet hívunk össze, mely a pályadíjkérdést, a munka beosztását, terjedelmét, a compositio formáját, a források miként összegyűjtését és használását, a pályázati idő tartamát s több hasonlókat formulázon, s én bizton hiszem, hogy ekként a székely nemzetnek méltó történetkönyve, s a magyar irodalomnak egy monumentalis műve fog létrejönni.

A mikor eddig jutottam írásomban: lép be hozzám két buzgó hazafi, egyik 16 frtot, a másik 117 frtot hozott, az elsőt Aranyos székely szék tisztviselőitől, az utolsót a maros-vásárhelyi kir. ítélő-tábla elnöke báró Apor Károly úrtól és az oda tartozó bíraktól s némely más tisztviselőtől; nálam is gyűlt újabban 8 frt 50 kr. Ezeket a fentebbi összeghez téve, a székely nemzet megírandó története pályadíj-alapja ma, april 19-én tesz: kétezer kilencz száz két forint 18 krajczárt, vagyis mire e sorok napvilágot látnának, remélhetőleg kerekszámmal 3000 frtot, — a mi, úgy vélem, mind a »Budapesti Közlöny« idézett cikke íróját kielégíti, a ki úgy nyilatkozott, hogy 500 frt csekély a munkához mérve, mind pedig azokat képes meggyőzni, a

kik adakozásaikat akkorra halasztották, mikor az eszme életrevalóságát az eredmény mutatni fogja.

Isten áldása legyen tovább is igyekezetünkön. Fogadják mély hálámát a székeley pályadíj-ügy minden jóakarói!

JAKAB ELEK.

— **Budapest címere.** Mult füzetünkben közöltük volt azon szépen és teljesen a heraldica szabályai szerint combinált címér leírását, melyet az egyesült fővárosnak a szakértőkből egybehívott enquete ajánlott volt. E javaslat közelebről a főváros egyesülését szervező 34-es bizottság elé kerülván: a tervezeten ezen különben a közigazgatás ágazataiban föltehetőleg igen jártas és böles urak több rendbeli oly változtatásokat tettek, melyekből kitűnik, hogy a heraldicához biz ők édeskeveset értenek. Lássuk a lényegesebbeket. 1. A 34-es bizottság elhatározá, hogy Budapest címerének az enquete által ajánlott franczia vért helyett »m a g y a r« pajzsa lesz. De milyen az a »magyar pajzs?« mi heraldicusok eddigelé nem tudjuk, tudunkkal sajátlagos magyaralakú pajzs sohasem létezvén; az a pajzs pedig, a mit a 34-es urak magyarnak vélnek: épenséggel német, s még hozzá legújabb stylum német pajzs, mely az újabb Habsburg-királyok által adományozott nemeslevelek címereivel csak a XVII. és XVIII-ik századokban lön ismertté és terjedt el hazánkban, s valamennyi heraldicai vérték között a legtökéletlenebb: miután két oldalt behajlott s tompaszögű idomainál fogva a complicáltabb beosztású címerek alakjait csak esonkán képes fölvenni. 2. A vörös mezőt átszelő hullámos kék pólyát (a Duma jelvénye) a 34-es bizottság ezüstre változtatta. Heraldicailag ez mindenestre helyes volna, magában véve: minthogy a címertan szabályai szerint színre szín, és érezre ércz — nem correct összetétel. Ezen szabályt az enquete is szem előtt tartotta: de érvényesítenie azért nem lehetett, mert tudtúl adatott előtte, hogy Pest városa, régi színeitől (kék, sárga és vörös) eltérni semmi esetre nem fog, — így tehát kivételkép a hullámos kéket kellett az ezüst helyett a vértben alkalmazni. Míg most, a 34-es bizottság midőn az ezüstpólyát bevette: Budapest színeit tényleg — legalább minden szakértő előtt — vörös, ezüst, sárgára változtatta. Ugyanis a pajzsot kottészelő ezüstpólyát szintani számításon kívül hagyni semmikép sem lehet, — míg ellenben a kapuk nyílásán át látszó két kis kék folt, a mellett hogy a címert igen